

Ambrus Zoltán

bíró

Debreceni Járásbíróság

Termékszavatosság – egy új jogintézmény a fogyasztói érdekek védelmében

DOI [10.24169/DJM/2015/1-2/1](https://doi.org/10.24169/DJM/2015/1-2/1)

Product warranty – a new legal institution in the protection of the consumer interest – Summary

This study presents the product warranty, a new element of the Hungarian system of law. The author describes the main features of product warranty in comparison with warranty and product liability. The author states some comments on the regulation. In the end the importance of product warranty is presented by stating a case.

Egy új jogi szabályozás megjelenésekor adott a lehetőség az elméleti és gyakorlati szakemberek számára, hogy a korábbi normaszöveghez történő hasonlítással tárják fel és elemezzék a változásokat. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) nem vitásan érinti a civiljog teljes spektrumát, új elemekkel frissítve a már kialakult magánjogi intézményrendszert. Jelen írás a termékszavatosság szabályainak elemző bemutatására tesz kísérletet.

A magyar jogi szabályozásban előzmények nélküli jogintézményről van szó, ezért a meghatározó jellemzők bemutatása más, a hibás teljesítéshez kapcsolódó jogintézményekhez történő hasonlítással történik meg. Ennek során a kiindulási alapot a hibás teljesítésből eredő igények „anyajogának” tekinthető kellékszavatosság jelenti, ezen túlmenően a hibás teljesítéssel okozott károk megtérítésére (a továbbiakban: kártérítés), valamint termékfelelősségre vonatkozó szabályok kapnak szerepet.

A termékszavatosságra vonatkozó rendelkezések a Ptk.-nak a kötelmi jogi szabályokat tartalmazó hatodik könyvében, annak XXIV. fejezetében, a hibás teljesítésre vonatkozó rendelkezéseknél szerepelnek a kellékszavatosságra és kártérítésére vonatkozó szabályokkal együtt. A hibás teljesítésből eredő fogyasztói igények körében további igényérvényesítési lehetőséget teremtő termékfelelősségi szabályok ettől eltérően a szerződésen kívül okozott kárért való felelősséggel szabályai között, a LXXII. fejezetben kaptak helyet.

1. A jogviszony alanyai

A szavatosságra és a kártérítésre vonatkozó szabályok a jogviszony alanyaiként a kötelezettet és a jogosultat jelölik meg. Ettől eltérően a termékszavatossági jogviszony alanya egyrészt a gyártó, azaz a termék előállítója és forgalmazója, valamint a fogyasztó, vagyis a szakmája, önálló foglalkozása vagy üzleti tevékenysége körén kívül eljáró természetes személy. A termékfelelősségi szabályok körében a jogszabály alanyként a gyártót nevezi meg, aki a 6:553.§ rendelkezései szerint a termék (végtermék, résztermék, alapanyag) előállítója lehet, vagy az, aki a terméken önmagát termék gyártójaként tünteti fel, valamint ha a termék gyártója nem állapítható meg, akkor a (3) bekezdésben írt törvényi vélelem alapján a termék minden forgalmazóját gyártónak kell tekinteni amíg a forgalmazó a gyártót vagy azt a forgalmazót, akitől a terméket beszerezte meg nem nevezi a károsultnak.

Az elnevezésben megmutató különbségek már közvetítik a megjelölt jogviszonyok alapvető szerkezeti jellemzőit. A szavatosság és kártérítés esetében az alanyok között közvetlen, egy szerződés által megteremtett kapcsolat áll fenn, míg a termékszavatosság és a termékfelelősség esetében a jogviszony alanyai között áttételes, szerződések láncolatán keresztül fennálló kapcsolat állapítható meg.

2. A jogviszony tárgya

A szavatosságra és kártérítésre vonatkozó szabályok a jogviszony tárgyaként a szolgáltatást jelölik meg. A termékszavatossági igény jogszabályi meghatározásából eredően csak ingó dologhoz kapcsolódhat. A termékfelelősségi szabályok körében a terméknek minősül minden ingó dolog, akkor is, ha utóbb más dolog alkotórészévé vált.

Látható, hogy a termékszavatossági és termékfelelősségi szabályok esetében a jogviszony tárgya jóval szűkebb körre terjedhet ki, ezen szabályok alkalmazását a jogalkotó kizárólag az ingó dolgokhoz kapcsolódóan teszi lehetővé, míg a szavatosság és kártérítés esetében ilyen korlátozás nincsen.

3. Az igényérvényesítés alapja

A szavatossági vagy kártérítési igény érvényesítésének alapvető feltétele az, hogy hibás teljesítésre kerüljön sor. Hibás teljesítésről akkor lehet szó, ha a szolgáltatás a teljesítés időpontjában nem felel meg a szerződésben vagy jogszabályban megállapított minőségi követelményeknek. Ez utóbbiról a Ptk. 6:123. szakaszába foglalt előírások adnak iránymutatást. Ezek szerint a szolgáltatásnak a teljesítés időpontjában alkalmasnak kell lennie a rendeltetése szerinti célra, így alkalmasnak kell lennie a jogosult által meghatározott célra, ha azt a jogosult a szerződéskötés előtt a kötelezett tudomására hozta; alkalmasnak kell lennie azokra a célokra, amelyekre más, azonos rendeltetésű szolgáltatásokat rendszerint használnak; rendelkeznie kell azzal a minőséggel, és nyújtania kell azt a teljesítményt, amely azonos rendeltetésű szolgáltatásoknál szokásos, és amelyet a jogosult elvárhat, figyelembe véve a kötelezettnek vagy - ha nem a kötelezett állítja elő a szolgáltatás tárgyát - a szolgáltatás előállítójának és ezek képviselőjének a szolgáltatás konkrét tulajdonságaira vonatkozó nyilvános kijelentését; rendelkeznie kell a kötelezett által adott leírásban szereplő vagy az általa a jogosultnak mintaként bemutatott szolgáltatásra jellemző tulajdonságokkal; és meg kell felelnie a jogszabályban meghatározott minőségi követelményeknek.

Ehhez képest termékszavatosság esetében a hibás teljesítés jogi fogalma nem irányadó, a jogszabály a termék hibáját határozza meg az igényérvényesítés alapjaként. A termék akkor minősül hibásnak, ha nem felel meg a gyártó által történt forgalomba hozatal idején hatályos minőségi követelményeknek, vagy nem rendelkezik a gyártó által adott leírásban szereplő tulajdonságokkal.

A termékfelelősségi szabályok körében is külön definíció áll rendelkezésre, mely szerint a termék akkor hibás, ha nem nyújtja azt a biztonságot, amely általában elvárható, figyelemmel különösen a termék rendeltetésére, ésszerűen várható használatára, a termékkel kapcsolatos tájékoztatásra, a termék forgalomba hozatalának időpontjára, a tudomány és a technika állására.

A szövevényesnek tűnő szabályozás indokaként az hozható fel, hogy a kellékszavatosság és kártérítés esetében a jogosult és a kötelezett szerződéses kapcsolatban állnak, közöttük közvetlenül szolgáltatásnyújtásra került sor, ehhez képest a termékszavatosság és termékfelelősség esetében a gyártó és a fogyasztó, illetve károsult között direkt kapcsolat nem áll fenn, az ő viszonylatukban szolgáltatásnyújtás nem történt, ezért a termék az, amihez kapcsolódóan szükséges annak a meghatározása, hogy mikor minősül hibásnak.

A szolgáltatás és a termék minőségét meghatározó szabályok természetesen nem egymástól elkülönülten, függetlenül léteznek. Ez tetten érhető abban, hogy a termék hibás mivoltával kapcsolatban alkotott rendelkezések megfeleltethetők a szolgáltatás minőségével kapcsolatban megfogalmazott Ptk-beli elvárások valamelyikének. Belátható, hogy az azonos rendeltetésű szolgáltatások minősége, a kötelezett által adott leírás, vagy a jogszabályban meghatározott minőségi követelmények, mint zsinórmérték – némileg más megfogalmazásban ugyan – megjelennek, a termékszavatossági és termékfelelősségi szabályokban. Ezen megállapítás alóli kivételt jelent a jogosult által meghatározott cél, ami azt jelenti, hogy önmagában az ingó dolog vevője által meghatározott külön cél, elvárás termékszavatossági, vagy termékfelelősségi igény alapja nem lehet, ez egyértelműen következik abból, hogy a termékszavatossági és termékfelelősségi jogviszony alanyai nem állnak szerződéses kapcsolatban.

4. Az igényérvényesítés határideje

Az alkalmazhatóság feltételrendszere körében az igényérvényesítési határidők is szerepet kapnak. Az igényérvényesítés határideje a szavatosság esetében a teljesítéstől számított egy-, két- vagy ötéves elévülési jellegű határidő. Kártérítési igények esetében különbség mutatkozik aközött, hogy a szolgáltatás tárgyában bekövetkezett kárról (tapadókár) vagy a jogosult egyéb vagyonában bekövetkező kárról (következménykár) van szó. Tapadókár esetében az igényérvényesítés határideje azonos a szavatossági jogok érvényesítésére meghatározottakkal, következménykárok esetében pedig külön rendelkezés hiányában az általános, ötéves polgári jogi elévülési határidő az irányadó.

A termékszavatossági igény érvényesíthetőségének lehetősége a gyártó által történő forgalomba hozataltól számított két évig áll fenn, mely határidő a 6:169. § (2) bekezdésében írtak szerint jogvesztő jellegű.

Termékfelelősségből eredő igény hároméves, elévülési jellegű határidő alatt érvényesíthető azzal, hogy ez akkor veszi kezdetét, amikor a károsult tudomást szerzett vagy tudomást szerezhette volna a kárról, a termék hibájáról és gyártó személyéről. A gyártó részéről történő forgalomba hozataltól számított tízéves jogvesztő határidő elteltével a gyártót termékfelelősség nem terheli.

5. Jogkövetkezmények

Az alkalmazható jogkövetkezmények körében a szavatosság biztosítja a legszélesebb lehetőségeket, javítás elvégzése, csere, javítással felmerülő költség megfizetése, díjszökkentés, valamint elállás között választhat az erre jogosult. Kártérítés esetében a tapadó-, illetve a következménykár megtérítését lehet követelni, azzal, hogy tapadókár esetében a teljes kár megtérítése igényelhető, következménykár esetében a kártérítés az előre látható károokra korlátozódik. Termékszavatosság címén a hiba kijavítása, vagy a termék kicserélése követelhető. Ilyen esetben kijavítással érintett részre, illetve a kicserélt termékre a gyártót terhelő szavatossági kötelezettség keletkezik. Termékfelelősség alapján a termékkár, azaz a hibás termék által okozott halál, testi sérülés vagy egészségkárosodás miatt bekövetkezett kár és a hibás termék által más dolgokban okozott kár megtérítése igényelhető.

6. Mentésülés

A felelősség alóli mentesülés lehetőségeit vizsgálva az rögzíthető, hogy szavatosság objektív felelősségi forma, tehát ha megállapítható a jogosult és kötelezett közötti szerződéses kapcsolat, a hibás teljesítés megtörténte és elévülés sem állapítható meg, úgy a kötelezett mentesülésére nem kerül sor.

Kártérítési alapú igények esetében mind a tapadókár, mind a következménykár megtérítése alól mentesít, ha a hibás teljesítés kimentésére kerül sor, azaz a kötelezett bizonyítja, hogy a szerződésszegést ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje, vagy a kárt elhárítsa.

A termékszavatossági igény esetében a gyártó felelősség alóli mentesülésére akkor kerülhet sor, ha bizonyítja, hogy a terméket nem üzleti tevékenysége vagy önálló foglalkozása körében gyártotta vagy forgalmazta; a termék forgalomba hozatalának időpontjában a hiba a tudomány és a technika állása szerint nem volt felismerhető; vagy a termék hibáját jogszabály vagy kötelező hatósági előírás alkalmazása okozta.

A termékfelelősség körében a gyártó abban az esetben mentesülhet felelőssége alól, ha bizonyítja, hogy a terméket nem hozta forgalomba; terméket nem üzletszerű forgalmazás céljából állította elő, illetve azt nem üzletszerű gazdasági tevékenység körében gyártotta vagy forgalmazta; a termék az általa történő forgalomba hozatal időpontjában hibátlan volt, és a hiba oka később keletkezett; a termék általa történő forgalomba hozatala időpontjában a hiba a tudomány és a technika állása szerint nem volt felismerhető; vagy a termék hibáját jogszabály vagy kötelező hatósági előírás alkalmazása okozta. Gyógyszer előírás szerinti alkalmazásával okozott kár esetén a gyártó nem mentesülhet a felelősség alól arra hivatkozással, hogy a termék forgalomba hozatalának időpontjában a hiba a tudomány és a technika állása szerint nem volt felismerhető. Az alapanyag vagy a résztermék gyártója akkor mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a hibát a végtermék szerkezete, illetve összetétele okozta; vagy a hiba a végterméket gyártó

utasításának a következménye.

Kérdésként jelentkezik, hogy a hibás teljesítéssel érintett dolog tulajdonjogának az átruházása a termék hibájából eredő jogokra kiterjed-e. A szavatossági szabályok ilyen előírást nem tartalmaznak, azonban az ilyen tárgyú igény érvényesítése közvetlen szerződéses kapcsolatot feltételez, ezért rögzíthető, hogy a szavatossági igényekre az átruházás nem terjed ki, a jogutód szavatossági igényt jogelődjével szemben érvényesíthet, a jogelődöt megillető szavatossági igény kötelezettjével szemben szerződésen kívül okozott kár megtérítésére alapítottan terjeszthet elő keresetet.

A termékszavatossági szabályok körében a 6:170. § biztosítja azt a lehetőséget, hogy a termék tulajdonjogának az átruházása esetén a termékszavatossági jogokat az új tulajdonos érvényesíthesse. Természetesen a jogutód termékszavatossági igényt abban az esetben érvényesíthet, ha ő maga is fogyasztónak minősül. Megjegyzést érdemel, hogy mivel a termékszavatossági igény a szerződések láncolatán keresztül átívelő struktúrát alkot, ennek a kimondása nem feltétlenül lett volna szükséges, de a kodifikált állapot így egyértelmű helyzetet alakított ki.

A termékfelelősségi szabályoknál jogutódlással kapcsolatos külön szabály nem kapott helyet, ennek azonban nincsen külön jelentősége, mivel a termékfelelősségi igények a károsultat illetik meg, függetlenül attól, hogy a termékhez ő milyen átruházási láncolon keresztül jutott.

7. A szabályozásra vonatkozó észrevételek

Az ismertetett rendelkezésekből látható, hogy a szabályozás metódusa a termékszavatosság és termékfelelősség esetében nagyfokú hasonlóságot mutat. A felelősség kötelezettjeként mindkét jogintézménynél a termék előállítóját, vagy forgalmazóját nevezi meg a jogszabály, továbbá csak ingó dolog esetében lehet szó ezen felelősségi alakzatok alkalmazásáról. Igényérvényesítési alap mindkét esetben a hibás termék (ingó dolog) lehet, azzal, hogy törvényi fogalom adott arra nézve, hogy milyen esetben minősül hibásnak a termék. A mentesülésre vezető körülményeket mind a termékszavatosság, mind a termékfelelősség esetén külön szabályok rögzítik. Az alkalmazható jogkövetkezményeket tekintve az állapítható meg, hogy a termékszavatosságnál kodifikált lehetőségek a kellékszavatossági szabályok, a termékfelelősségnél írtak pedig a következményi károkra alkotott szabályok transzformált változataként értékelhetők, ilyen értelemben a termékszavatossági és termékfelelősségi jogkövetkezmények egymás kiegészítőiként is működhetnek. Mindezek alapján talán következetesebb megoldás lett volna, ha a két hasonló karakterű jogintézmény ugyanazon fejezetben, a hibás teljesítésre vonatkozó rendelkezések körében nyer elhelyezést.

A termékszavatossági jogviszonyban jogosultként fogyasztó szerepelhet a már vázoltak szerint. A jogintézménynek a gyakorlatba való beágyazódását követően valószínűleg szükséges lesz annak az áttekintése, hogy indokolt-e a jogosulti kört egyrészt a természetes személyekre, másrészt a szakmája, önálló foglalkozása vagy üzleti tevékenysége körén kívül eljáró személyekre szűkíteni. Nem vitásan fogyasztóvédelmi célokat szolgálnak a termékszavatossági szabályok, de a jogviszony jellege, az alanyok közötti közvetlen szerződéses kapcsolat hiánya miatt nem feltétlenül szükséges ilyen irányú korlátozás, mivel a gyártó felelősségének alapját a hibás termék jelenti, így az a termék megszerzését eredményező szerződéstől független.

A termékszavatossági szabályok működéséről gyakorlati tapasztalatok nagy számban még bizonyosan nem állnak rendelkezésre, ezért az esetleges módosítási igények elhamarkodottak lennének. Jelen helyzetben is átgondolást érdemel, hogy a forgalomba hozataltól számított kétéves, jogvesztő határidő elegendő hosszúságú-e, figyelemmel arra, hogy a határidő megkezdődése a fogyasztó magatartásától, a hiba felismerésétől teljesen független. Az is nyilvánvaló, hogy hibás termék esetén a fogyasztó elsődlegesen a vele szerződő félnél próbálja szavatossági igényeit érvényesíteni, nem a gyártó személyét kutatja. Amennyiben a termék a forgalomba hozatalt követően hosszú időn keresztül volt a forgalmazó telephelyén, például egy áruházban vagy más értékesítési helyen, ezek a körülmények a termékszavatossági igény elenyészését eredményezhetik körülményeként fogyasztói eljárás esetén is, így pedig a jogintézmény nem tölti be rendeltetését. Meggondolandó lenne a termékfelelősségi szabályokhoz hasonlóan szubjektív, elévülési jellegű határidő bevezetése is. Megjegyzést érdemel, hogy a hatályba nem lépett Polgári

Törvénykönyvről szóló 2009. évi CXX. törvény a termékszavatossági igényekre – a termékfelelősségnél rögzítettekkel lényegileg egyezően – hároméves elévülési és tízéves jogvesztő határidőt állapított meg.

8. Jogeset

A termékszavatossági szabályok alkalmazási lehetőségének a körére világíthat rá az alábbi, megtörtént jogeset. A per felperese 2008. évben egy új személygépkocsit vásárolt az adott márka egyik hivatalos márkakereskedésétől. A használat során azt tapasztalta, hogy a jármű utastere nem fűthető fel. Az érintett gépjármű kezelési útmutatója a fűtő- és szellőzőrendszerrel kapcsolatban azt rögzítette, hogy a szellőző-, fűtő- és hűtőrendszer olyan működési egységet képez, amely bármilyen időjárési körülmények között és bármilyen külső hőmérséklet mellett a lehető legnagyobb komfortot nyújtja. A fűtőberendezés szükség szerint felmelegíti a levegőt a hőmérséklet-szabályozókapcsoló állásának megfelelően azzal, hogy a leadott hő a hűtőfolyadék hőmérsékletétől függ, ezért a fűtés csak üzemmeleg motor esetén teljes értékű. A felperes többször fordult az eladó márkakereskedéshez, több javítási kísérletre is sor került, ám ezek nem vezettek eredményre. Időközben a forgalmazó cég felszámolásának az elrendelésére került sor, ezért a felperes az alperessel, az adott gépjármű országos márkakereskedőjével szemben terjesztett elő keresetet. Az alperes volt az, aki a gépjármű külföldről történő behozatala során járt el, a gépjármű az alperes ténykedése folytán jutott el az eladóhoz. A felperes igényét a szerződésen kívül okozott károk megtérítésére alapította, ez alapján a gépjármű forgalmi értékében fennálló csökkentés megtérítését kérte, mivel álláspontja szerint a megvásárolt gépjármű fűtési rendszere nem működik. Az alperes a perben a kereset elutasítását kérte, vitatta a hiba fennállását, hivatkozott arra, hogy az adott gépjárműtípus megfelelőségi igazolásokkal rendelkezik, így annak fűtési rendszere megfelelő, továbbá arra, hogy a beszerzés folyamatában őt felróhatóság nem terheli, a szállítás során úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

A perben megállapítható volt az, hogy a felperes részéről sérelmezett jelenség fennáll, melynek az oka az volt, hogy a gépjármű motorja nem érte el az üzemi hőfokot, a motor rövid idő alatt visszahűlt. Megállapítható volt ugyanakkor az is, hogy az alperesnek nem volt ráhatása a gépjármű műszaki állapotára, a műszaki tulajdonságok kialakítására, mivel nem ő végezte annak gyártását, ő maga is a kész gépjárműhöz jutott hozzá. Ezen túlmenően a gépjármű műszaki állapotának a felmérése, ellenőrzése, javítása nem képezte a feladatát az alperes és a felszámolás alá került márkakereskedő közötti megállapodás rendelkezései szerint. Ebből következően a gépjármű beszerzésének a folyamatában az alperes cselekvősege gyakorlatilag a gépjármű továbbítására terjedt ki, a műszaki állapotra vonatkozó vizsgálódás, ellenőrzés nélkül. A gépjármű állapothoz kapcsolódó felmérés, ellenőrzés az értékesítést ténylegesen elvégző márkakereskedés feladata volt. Mindezek alapján az volt megállapítható, hogy az alperes úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható, így felróhatóság hiányában kártérítő felelőssége nem állt fenn, ezért a kereset elutasítására került sor.

Az adott igény elbírálása a Ptk. hatálybalépése előtt történt, így az 1959. évi IV. törvény (régis Ptk.) rendelkezései voltak irányadók, melyek termékszavatossági szabályokat nem tartalmaztak, a felperesnek igényét egyéb lehetőség hiányában a szerződésen kívül okozott károk megtérítésére alapítottan kellett érvényesítenie.

Amennyiben a perbeli igény elbírálása során a Ptk. rendelkezései lettek volna irányadók, a termékszavatosságra vonatkozó szabályok alkalmazhatósága vizsgálni kellett volna. Az adott helyzetre vetítve azt lehetett volna rögzíteni, hogy az alperes forgalmazónak minősül, és a hibával érintett termék ingó dolog, így a termékszavatosság szabályai alkalmazhatóak lettek volna. A perben megállapított körülmények alapján a gépjármű fogyatékosága a termékszavatosság szabályai szerint is hibának minősült volna, ennek megfelelően a termékszavatossági szabályok alkalmazására került volna sor. Feltételezve, hogy az igényérvényesítési határidők a felperesi kereset alaposságát nem zárták volna ki, vizsgálendő körülményként az maradt volna, hogy az alperes mentesülésére vezető körülmény fennáll-e. Az erre vonatkozó jogszabályi rendelkezések akkor nem képezték részét a magyar jognak, így ezen körülmények perbeli vizsgálatára nyilvánvalóan nem került sor, az azonban teoretikus módon megállapítható, hogy a jelenlegi technikai viszonyok között egy új gépjármű esetében elvárható az, hogy a fűtési rendszere működőképes legyen, így valószínűsíthető az, hogy a mentesülésre vezető körülményekre az alperes

alappal nem tudott volna hivatkozni. Ez a gondolatmenet azt mutatja, hogy a felperes számára a jelenlegi jogi környezetben történő hasonló tárgyú igényérvényesítés - javítás vagy csere iránt támasztott keresettel - éppen ellentétes eredményt hozna, a kereset elutasítása nem történne meg.

9. Zárszó

A korábban kifejtettek alapján termékszavatosság összességében szükséges, előremutató, a szerződések megfelelő teljesítését segítő jogintézményként értékelhető. Az erre vonatkozó szabályok hatályba lépésével a fogyasztók csak nyerhetnek, hiszen a rendelkezésre álló, érdekeiket védeni hivatott eszközök száma gyarapodott. Az előforduló igények és az ezeken felépülő gyakorlat alapján válaszolható majd meg, hogy a termékszavatosság milyen szerepet tölt be a hibás teljesítés szabályozási rendszerében.

Irodalom

Az új Ptk. magyarázata (HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest 2013)

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja (Opten Informatikai Kft, Budapest 2014)